

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Визначення суті фінансового стану підприємства

Суть фінансового стану підприємства полягає в здатності забезпечувати фінансування власної діяльності. Він характеризується наявністю необхідних фінансових ресурсів для стабільної роботи, раціональністю їх розподілу та використання, взаємовідносинами з юридичними та фізичними особами, рівнем платоспроможності.

Фінансовий стан підприємства поділяється на стійкий, нестійкий або кризовий. Можливість своєчасного здійснення платежів, забезпечення діяльності на розширеній основі свідчить про позитивний фінансовий стан. Стан підприємства залежить від підсумків операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [1, с.132].

Успішне виконання виробничих і фінансових планів позитивно позначається на фінансовому стані підприємства. Натомість невиконання фінансових планів збільшує собівартість, зменшує виторг та прибуток, що, відповідно, знижує платоспроможність суб'єкта господарювання.

Стабільне фінансове становище сприяє успішному виконанню виробничих планів і забезпеченню виробничих потреб фінансовими ресурсами. Тому фінансово-господарська діяльність як частина виробничої системи спрямована на організацію планового надходження та витрачання фінансових коштів, дотримання розрахункової дисципліни, досягнення оптимальної структури капіталу та максимально ефективного його застосування. Основна мета фінансової діяльності полягає у визначенні того, де, коли та як спрямовувати фінансові ресурси для розвитку виробництва та отримання максимальної вигоди.

Для успішного функціонування в ринковій економіці, уникнення загрози банкрутства необхідно раціональне управління ресурсами підприємства, мати оптимальну структуру капіталу за складом і джерелами формування, а також співвідношення власних і залучених коштів. Важливо також розуміти ключові

поняття ринкової економіки, такі як фінансова активність, ліквідність, здатність виконувати своєчасно зобов'язання, кредитоспроможність, точка беззбитковості, фінансова стабільність, рівень ризику, дія фінансового важеля тощо, а також володіти методиками їх аналізу.

Тому, фінансовий аналіз виступає ключовим компонентом фінансового управління та аудиту. Майже всі зацікавлені сторони, які використовують фінансову звітність підприємств, застосовують методики фінансового аналізу, спрямованих на оптимізацію власних інтересів. Власники вивчають фінансову звітність для зростання прибутковості капіталу і стабільного розвитку компанії [1, с. 417].

Систематично вивчається міжнародний досвід у сфері фінансового аналізу та управління підприємствами, фінансово-кредитними установами, страховими організаціями. Наявність великої кількості публікацій з теорії та практики фінансового аналізу не зменшує попиту на спеціалізовану методичну літературу. Така література має на меті послідовно та детально відтворювати комплексний і логічно цілісний процес фінансового аналізу.

Мета аналізу полягає не лише в дослідженні фінансового стану, але й у постійному проведенні роботи, спрямованої на його покращення. Аналіз фінансового стану дозволяє визначити ключові напрямки для вдосконалення, виявити найбільш важливі аспекти у фінансовому становищі підприємства. Результативність аналізу дозволяє визначити найбільш ефективні методи зміцнення фінансового стану підприємства. Основною метою аналізу є своєчасне усунення недоліків та пошук резервів зміцнення платоспроможності підприємства. Для оцінки стабільності фінансового стану підприємства застосовують систему індикаторів, які відображають зміни [2, с. 94]:

- структури капіталу за його розподілом та джерелами фінансування;
- ефективності та інтенсивності використання капітальних ресурсів;
- здатності до виконання фінансових зобов'язань і кредитоспроможності підприємства.

Показники між всіма учасниками економічних відносин визначаються, с позиції надійності партнерства, і ухвалюється рішення щодо економічної доцільності подальшої співпраці. Аналіз фінансового стану базується

переважно на відносних показниках, оскільки абсолютні величини балансу в умовах інфляції важко привести до порівняльного вигляду. Відносні аналітичні показники порівнюють з [3, с. 261]:

- загально визнаними "нормами", що використовуються для оцінки рівня ризику;
- подібними показниками, що дає змогу виявити потенціал підприємства;
- відповідними даними за попередні роки для аналізу тенденцій покращення фінансового стану чи його погіршення.

Аналізом фінансового стану на підприємстві займаються не тільки керівники та відповідні підрозділи підприємства, а й його засновники, інвестори для вивчення ефективності використання активів, банки для аналізу кредитоспроможності та рівня ризиків, постачальники для забезпечення своєчасних розрахунків, податкові органи для виконання плану надходжень до державного бюджету та інші зацікавлені особи.

Головна мета фінансового аналізу полягає у визначенні ключових показників, що надають об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства, прибутковість або збитковість, структурні зміни в активах і пасивах, а також в поточних розрахунках. У цьому контексті для аналітиків та керівництва важливими можуть бути поточні та перспективні показники фінансового стану підприємства на найближчу або довгострокову перспективу, тобто очікувані фінансові показники. Цілі аналізу реалізуються через виконання певного взаємопов'язаного комплексу аналітичних завдань [4, с. 72].

Аналітичне завдання є детальним розгортанням мети аналізу та урахуванням ресурсів, інформаційних, технічних ресурсів та методичних, доступних для проведення аналізу. Ключовим фактором є обсяг і якість вихідних даних. Водночас важливо зазначити, що звітність підприємства — це лише початкові дані, підготовлені в процесі виконання облікових процедур на підприємстві.

Для прийняття рішень у сферах виробництва, продажу, фінансів, інвестицій та інновацій, керівництву потрібна постійна професійна обізнаність з цих аспектів. Це забезпечується через відбір, обробку, оцінку та концентрацію

початкових даних, що вимагає аналітичного осмислення, з урахуванням мети аналізу та управлінських завдань.

Ключовим принципом аналітичного розгляду фінансових звітів є застосування дедуктивного методу, тобто переходу від загальних положень до конкретних фактів, при цьому цей процес повторюється кілька разів. При проведенні аналізу відтворюється хронологія та логіка господарських подій для оцінки їх впливу на результативність діяльності.

Запровадження нового плану рахунків в бухгалтерському обліку та адаптація форм бухгалтерської звітності до міжнародних стандартів спричиняють необхідність використання нової методики фінансового аналізу, що відповідає умовам ринкової економіки [4, с. 106]. Така методика є важливою для обґрунтованого вибору ділового партнера, оцінки фінансової спроможності підприємства, а також для оцінки ділової активності.

Впровадження адаптованого плану рахунків бухгалтерського обліку та приведення форм бухгалтерської звітності у більшу відповідність з міжнародними стандартами зумовлює потребу застосування нової методології фінансового аналізу, яка відповідає умовам ринкової економіки. Ця методика необхідна для обґрунтованого вибору ділового партнера, оцінки рівня фінансової спроможності підприємства, а також для аналізу ефективності використання ресурсів [2, с. 326].

Головним джерелом відкритої, публічної інформації про діяльність компанії є бухгалтерська та фінансова звітність підприємства [2, с. 339]. В ринковій економіці звітність підприємства базується на узагальненні фінансових облікових даних і виконує функцію важливої інформаційної ланки, що поєднує компанію з громадськістю та діловими партнерами, які використовують цю інформацію для оцінки діяльності.

Суб'єктами аналізу є безпосередньо, а також опосередковано, зацікавлені в діяльності компанії користувачі інформації. До першої категорії користувачів належать акціонери, кредитори, постачальники, замовники, податкові органи, працівники підприємства та керівництво. Кожен з суб'єктів аналізу вивчає інформацію, враховуючи власні інтереси. Власникам потрібно проаналізувати ефективність використання ресурсів підприємства; кредиторам і постачальникам

- обґрунтованість продовження кредиту, умови кредитування, а також гарантії повернення позики; потенційним інвесторам і кредиторам - привабливість вкладення капіталів у підприємство тощо. Лише керівництво підприємства може здійснити більш глибокий аналіз звітності, залучаючи дані виробничого обліку в межах управлінського аналізу, який проводиться для потреб ефективного управління.

Друга категорія користувачів звітності підприємства включає суб'єктів аналізу, які не мають прямого інтересу до діяльності підприємства, проте зобов'язані за контрактом захищати інтереси першої групи користувачів звітності (аудиторські фірми, консультанти, біржі, юристи, преса, асоціації, профспілки та інші організації, які сприяють забезпеченню прозорості та законності фінансових операцій підприємства) [2, с. 120].

Фінансові менеджери підприємства та аудитори можуть залучати додаткові джерела інформації, такі як дані виробничого та фінансового обліку. Однак найчастіше річна та квартальна звітність є основним і єдиним джерелом зовнішнього аналізу, забезпечуючи необхідну фінансову інформацію для оцінки фінансового стану. Для ухвалення управлінських рішень з фінансів та інновацій керівництво потребує постійної ділової обізнаності, оцінки та аналізу початкової необробленої інформації. Це включає необхідність аналітичного розгляду початкових даних, з урахуванням цілей аналізу та управління, для забезпечення ефективного прийняття рішень.

Економіка України зумовлює не лише посиленню, але й якісній трансформації ролі фінансового аналізу, що стає основним інструментом для оцінки фінансового стану підприємства, який дозволяє виявити ефективність ресурсів, оцінити рентабельність і фінансову спроможність господарюючого суб'єкта, визначити його місце на ринку, а також кількісно оцінити рівень ризиків і конкурентоспроможність. На основі цього можна сформулювати методіку фінансового аналізу для подальшої оптимізації діяльності підприємства [4, с. 229].

Практика фінансового аналізу вже визначила основні принципи методології аналізу фінансових звітів. Серед них можна виділити шість головних методів:

1. Горизонтальний (тимчасовий) аналіз – порівняння окремих позицій звітності для оцінки змін за часом.
2. Вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури фінансових показників та впливу кожної позиції звітності на загальні показники.
3. Трендовий аналіз – співставлення окремих позицій звітності з попередніми періодами для виявлення основної тенденції в динаміці показників.
4. Аналіз відносних коефіцієнтів – розрахунок співвідношень між конкретними позиціями звіту або між показниками різних форм звітності.
5. Порівняльний аналіз – аналіз показників звітності як на внутрішньому рівні компанії, так і на зовнішньому рівні.
6. Факторний аналіз – вивчення впливу окремих чинників на результативний показник через детерміновані або стохастичні методи, з можливістю як прямого аналізу складових частин, так і зворотного синтезу показників у загальних результатах.

Фінансовий аналіз є складовою частиною загального господарського аналізу діяльності підприємства, що включає два тісно взаємопов'язаних розділи: фінансовий аналіз і виробничий управлінський аналіз. Під фінансовим аналізом звітності підприємства мається на увазі виявлення взаємозв'язків та взаємозалежностей між різними показниками фінансової та інвестиційної діяльності, які відображаються у звітних документах [5, с. 315].

Результативність аналізу потрібна зацікавленим особам і організаціям, щоб ухвалювати рішення, базуючись на оцінці фінансового стану за попередні роки, а також на прогнозах його потенціалу на майбутнє. Основу фінансового аналізу складає система показників і аналітичних таблиць, логіка складання яких передбачає оцінку стану та динаміки економічного потенціалу підприємства, а також аналіз результатів його використання.

Методика фінансового аналізу, яка використовує спеціальні коефіцієнти, заснований на встановленні певних співвідношень між різними статтями звітності. Ці коефіцієнти є важливими, оскільки дають можливість швидко і ефективно оцінити фінансове становище підприємства. Процес цього методу передбачає, по-перше, розрахунок відповідного коефіцієнта, а по-друге, порівняння отриманого показника з обраною базою.

Такими базами можуть бути загальноприйняті стандартні параметри, середньогалузеві показники, аналогічні показники попередніх періодів або показники конкурентів.

Якщо фактичні фінансові коефіцієнти гірші за порівняльну базу, це може вказувати на проблеми, які потребують додаткового вивчення. Проте додатковий аналіз може не підтвердити цю негативну оцінку, оскільки умови та особливості ділової політики конкретного підприємства можуть мати вагомий вплив. Важливо зазначити, що фінансові коефіцієнти не здатні показати якість компонентів, що їх складають. Крім того, вони мають статичний характер і тому потребують врахування своїх обмежень при використанні як інструменту аналізу. Ключовими показниками цього блоку є рентабельність авансованого та власного капіталу [4, с. 401]. Для обчислення можна використовувати балансовий або чистий прибуток.

Аналізуючи рентабельність в аспекті часу і простору, потрібно враховувати три ключові аспекти:

- тимчасовий аспект, коли підприємство переходить на нові перспективні технології і продукти;
- ризикові фактори, які впливають на результативність;
- оцінка прибутку і капіталу, де прибуток оцінюється в динаміці, а власний капітал аналізується протягом кількох років.

Однак не всі аспекти можуть бути відображені в балансі, наприклад, торгові марки, новітні технології або висококваліфікований персонал не мають безпосередньої грошової оцінки. Тому при ухваленні фінансових рішень важливо враховувати ринкову вартість цих нематеріальних активів. Для цього застосовують численні методики, включаючи поглиблений та експрес-аналіз. Ці методи дозволяють виявляти проблемні складові та аналізувати причини, що їх зумовлюють, однак вони не завжди допомагають зробити повноцінні висновки про фінансовий стан підприємства в цілому. Водночас існують ситуації, коли важлива оцінка інтегральних показників фінансового стану, наприклад, при аналізі кредитоспроможності, інвестиційної привабливості або прогнозуванні кризових ситуацій і банкрутства.

Комплексна оцінка фінансового стану застосовується для розрахунку економічного потенціалу підприємства для ідентифікації його позиції в економічному просторі. Аналіз фінансового та економічного стану компанії формує потрібну інформаційну щодо питань купівлі-продажу бізнесу, напрямків виробничого зростання, залучення чи здійснення інвестицій.

Комплексна оцінка діяльності компанії виступає її характеристикою, отриманою внаслідок всебічного дослідження, тобто одночасного та узгодженого аналізу сукупності показників, що визначають усі аспекти господарських процесів. Вона включає узагальнені висновки про результати функціонування виробничого об'єкта, спираючись на виявлення якісних і кількісних відмінностей від бази порівняння.

1.2 Характеристика показників, що впливають на фінансовий стан підприємства

В економічній науковій літературі не має єдиного визначення поняття «фінансовий стан підприємства». Під час дослідження було встановлено, що більшість авторів обмежують це поняття, аналізуючи окремі його складові, такі як фінансова стійкість, ліквідність та платоспроможність. Такий підхід може призвести до спрощення або спотворення визначення сутті «фінансовий стан». Пропонується трактувати фінансовий стан підприємства як багатовимірну систему, що об'єднує взаємопов'язані складові, які впливають одна на одну (рис. 1.1).

Така різноманітність чинників, яка впливає на стан діяльності підприємства, зокрема загальний, ціновий, фінансовий. Внутрішній стан характеризується рівнем розвитку його трудового потенціалу, матеріально-речової та вартісної структури виробництва, а також динамікою, яка забезпечує стабільно високі натуральні, речові й фінансові результати. Основою досягнення ефективного внутрішнього стану є гнучке управління як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Зовнішній стан визначається на основі стабільності економічного середовища, в якому здійснюється його діяльність. Ця стабільність досягається шляхом макроекономічного

регулювання ринкової системи, яке формує сприятливі умови для результативної діяльності [5, с. 112].

Також виділяють так званий спадковий стан, який характеризується наявністю певного запасу міцності, здобутого підприємством протягом попередньої діяльності. Цей запас служить захистом від негативних чинників, що дестабілізують фінансовий стан підприємства.

Загальний стан підприємства можливий лише за умови стабільного виконання операцій, зокрема своєчасної оплати за поставлену продукцію, надані послуги та виконані роботи, а також отримання виручки, достатньої для виконання бюджетних зобов'язань, розрахунків із постачальниками, кредиторами, працівниками та іншими контрагентами.

Для сталого розвитку фірми важливо, щоб після виконання всіх розрахунків залишався достатній прибуток. Це дозволяє не тільки підтримувати виробництво на конкурентоздатному рівні, але й здійснювати інвестиції в розвиток, впровадження нових технологій, а також реалізовувати соціально-культурні програми для працівників. Такі кроки сприяють посиленню стимулів для високоефективної роботи персоналу та забезпечують сталий розвиток підприємства [5, с. 372].

Фінансовий стан суб'єкта господарювання передбачає насамперед ефективне управління ресурсами, що забезпечує стабільну прибутковість. Це забезпечує фінансову стабільність, дозволяючи підприємству виконувати зобов'язання, інвестувати в розвиток та зберігати конкурентоздатність на ринку.

Саме така ситуація відображає суть фінансового стану, що є ключовим елементом загального стану підприємства. Фінансовий стан характеризує рівень поточних фінансових ресурсів і ефективність їх використання, при якому підприємство може вільно маневрувати грошовими коштами, забезпечуючи безперебійну виробничу діяльність, реалізацію продукції, а також витрати на розширення і оновлення виробництва.

Одним з ключових компонентів фінансового стану підприємства є наявність ресурсів для розвитку конкурентоздатного виробництва. Формування таких ресурсів у необхідному обсязі можливе за умови результативної діяльності підприємства, що забезпечує стабільне отримання прибутку. У

ринковій економіці саме прибуток є основним джерелом фінансування, який дозволяє підприємству створювати фінансову базу для самофінансування поточної діяльності та здійснення розширеного відтворення [5, с. 312].

Використовуючи прибуток, підприємство має можливість не лише погасити бюджетні та фінансово-кредитні зобов'язання, а й інвестувати кошти в нове будівництво, реконструкцію або модернізацію наявного устаткування, замінюючи його більш прогресивними. Для підтримання міцного фінансового стану значення має не тільки абсолютний розмір прибутку, але й його співвідношення до вкладеного капіталу чи витрат, оскільки саме це дає можливість визначити фінансову спроможність підприємства.

Висока оцінка фінансового стану визначається його спроможністю стійко працювати та розвиватися, адаптуючись до змін як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі. Це вимагає раціонального управління ресурсами, здатності до адаптації до змін, а також наявності стратегій для мінімізації ризиків, які виникають через економічні коливання або інші несприятливі фактори. [5, с. 183]. Для забезпечення стабільного розвитку підприємство повинно мати гнучку фінансову структуру та можливість залучати позикові кошти в разі потреби, що визначає його кредитоспроможність. Кредитоспроможним є таке підприємство, яке має достатні передумови для отримання кредитних ресурсів і здатне своєчасно повернути позику разом із відсотками, використовуючи прибуток. Важливою умовою є не лише стабільність фінансових показників, але й спроможність підприємства відповідати по зобов'язанням та підтримувати фінансову стабільність навіть в умовах змін на ринку.

Кредитоспроможність підприємства залежить від його фінансового стану. Вона визначається не тільки тим, як підприємство своєчасно розраховується з отриманими кредитами, а й його здатністю залучати фінансові ресурси на вигідних умовах. Важливою складовою є аналіз фінансового стану підприємства та прогнози щодо його змін у майбутньому. Якщо прогнозуємо стабільне зростання або підтримку фінансової стабільності, то кредитоспроможність підприємства вважається високою. Тому, аналіз поточної фінансової ситуації разом з перспективними прогнозами дозволяє оцінити

рівень кредитоспроможності на короткострокову та довгострокову перспективу.

У ринкових умовах фінансово-господарська діяльність суб'єкта господарювання виступає складною системою взаємодії різноманітних господарських процесів, які обумовлені впливом численних показників [5, с. 471]. Всі показники повинні враховуватися при аналізі фінансового стану, щоб не призвести до спотворення оцінки впливу інших показників і, як наслідок, до неточних висновків про фінансовий стан підприємства. Такий підхід ризикує знижувати точність оцінки фінансових показників, а також погіршувати прогнозування майбутніх фінансових результатів. Тому важливо здійснювати комплексний аналіз, що охоплює всі чинники, які впливають на стабільність і розвиток підприємства.

Як правило, показники, що впливають на майбутнє суб'єкта господарювання, взаємозалежні між собою, однак вони можуть мати різноспрямований вплив на результативність діяльності. В такому випадку негативний вплив одних показників може знизити, або навіть повністю нейтралізувати позитивний ефект від інших. Отже, для оцінки фінансового стану слід враховувати не лише окремі показники, а й їхні взаємозв'язки, оскільки саме ці взаємодії можуть суттєво впливати на загальну картину фінансової стабільності підприємства.

Наявність цих показників потрібно їх систематизувати за різними ознаками:

- по місцю виникнення можна виділити зовнішні та внутрішні показники. Зовнішні впливають на підприємство ззовні, включаючи економічне середовище та державні регуляції, тоді як внутрішні визначаються безпосередньо діяльністю підприємства, його управлінськими рішеннями.

- за важливістю результату показники можна поділити на основні та другорядні. Основні безпосередньо визначають здатність підприємства до розвитку, тоді як другорядні мають менш виражений вплив, але все ж таки важливі для детальнішого аналізу.

- за структурою показники можуть бути простими (неподільними, з однозначною трактовкою) і складними (що мають складну структуру або

можуть бути поєднані з іншими показниками для комплексної оцінки).

- за часом дії показники поділяються на постійні (стабільні на тривалий період, не змінюються суттєво) і тимчасові (які можуть змінюватися в короткостроковій перспективі або під впливом певних факторів).

Враховуючи, що підприємство у ринковій економіці, має різноманітні можливості впливу на динаміку показників, що аналізують його фінансовий стан, важливо виділяти внутрішні показники і зовнішні.

Внутрішні показники безпосередньо залежать від організації діяльності самого підприємства: управлінські рішення, використання фінансових ресурсів, динаміку витрат і доходів. Ці показники є більш контрольованими підприємством і можуть бути змінені завдяки внутрішнім зусиллям, наприклад, оптимізацією процесів чи поліпшенням ефективності виробництва.

Зовнішні показники є факторами, які знаходяться поза контролем підприємства, такими як економічне середовище, державне регулювання, коливання валютних курсів або зміни на ринку праці. Зміна таких показників зазвичай не залежить від підприємства, хоча воно може адаптуватися до них шляхом коригування стратегії чи операційної діяльності. Таке ділення допомагає моделювати виробничу діяльність підприємства, зосереджуючи зусилля на максимальному використанні внутрішніх ресурсів, одночасно враховуючи і реагуючи на зовнішні фактори.

Іншим головним фактором фінансового стану є оптимальна наявність активів, а також ефективне управління ними. Фінансовий стан підприємства значною мірою обумовлені якістю поточних активів і раціональним використанням оборотних коштів. Важливим є також те, скільки активів підприємства є у формі грошових коштів, який обсяг запасів утримується, та які інші ресурси використовуються для забезпечення поточної діяльності. Коли на підприємстві зменшуються ліквідні засоби, воно може ефективніше задіювати капітал у виробничому процесі, що збільшує прибуток. Такий підхід дозволяє підприємству зосередити кошти на більш прибуткових і ефективних аспектах своєї діяльності. Однак зниження рівня запасів і ліквідних активів пов'язане з певним ризиком, оскільки зростає ризик неплатоспроможності підприємства [7, с. 45].

Іншим ключовим внутрішнім чинником фінансового стану підприємства є склад і структура фінансових ресурсів та обґрунтований вибір управління ними. Чим більше у підприємства власних ресурсів, зокрема прибутку та фондів, сформованих на його рахунку, тим більша упевненість в здатності зберігати стійкий фінансовий стан. Важливими є не лише загальний обсяг прибутку, а й структура його розподілу, зокрема та частина, що спрямовується на розвиток виробництва. Власні ресурси, які інвестуються в розширене відтворення та модернізацію виробництва, створюють основу для сталого росту підприємства та забезпечують його фінансову незалежність.

Використання прибутку потрібно проаналізувати за двома основними напрямками [16, с. 290]:

- для фінансування поточної діяльності — це включає формування обігових коштів, зміцнення платоспроможності, посилення ліквідності та інші аспекти, що дозволяють підприємству стабільно функціонувати в короткостроковій перспективі.

- для інвестування в капітальні витрати та цінні папери — цей напрямок спрямований на розширення виробничих потужностей, модернізацію технологій, оновлення обладнання, а також на вкладення в довгострокові активи, що забезпечать подальше зростання і конкурентоспроможність підприємства.

Вагомий вплив на оптимізацію фінансового стану підприємства має мобілізація засобів, які підприємство може залучити на ринку позикових капіталів. Чим більше коштів підприємство може залучити через кредити чи інші позикові джерела, тим вищі його фінансові можливості для розширення діяльності, модернізації виробництва чи здійснення інвестицій.

Сучасний ситуація в економіці України має значний вплив на фінансовий стан. Зокрема, в період кризи відзначається [5, с.513]:

- накопичення надлишкових товарних запасів і збільшення витрат на зберігання та обробку продукції;

- зменшення інвестицій в товарні запаси, що призводить до скорочення збуту, яке утруднює підприємствам реалізацію продукції і знижує їх здатність підтримувати стабільні грошові потоки;

- зменшення обсягів прибутку знижує можливості для фінансування розвитку та інвестицій;
- зниження ліквідності створює передумови для фінансових труднощів, включаючи неплатоспроможність і масові банкрутства.

1.3 Інформаційна база оцінки фінансового стану підприємства

Основним джерелом аналізу фінансового стану є бухгалтерський баланс, що подається у формі № 1 «Баланс» [15, с.57]. Цей документ є ключовим для розуміння фінансової ситуації підприємства, оскільки він містить інформацію про активи, зобов'язання та власний капітал на конкретний момент часу. Завдяки такому аналізу можна оцінити платоспроможність, ліквідність та фінансову стійкість компанії. Тому аналіз фінансового стану, зокрема через розгляд балансу, є основним інструментом для оцінки сильних та слабких сторін фінансової діяльності підприємства.

Звіт про фінансові результати є важливим документом для оцінки ефективності діяльності підприємства, надає інформацію про доходи, витрати, а також показує фінансові результати у вигляді прибутку або збитку. Додаткову інформацію для детального аналізу кожного з блоків фінансового аналізу надає додаток до балансу (форма № 5 річної звітності), що містить уточнення та роз'яснення щодо окремих статей форми № 1 та форми № 2, надаючи більш глибоку оцінку фінансовому стану підприємства.

Бухгалтерська звітність в ринкових умовах дозволяє підприємствам адаптуватися до вимог сучасних економічних умов. Вона наближена до Міжнародних стандартів бухгалтерської звітності (МСФЗ), що забезпечує прозорість і порівнянність фінансових даних на міжнародному рівні. Завдяки такій адаптації форма № 1 стала більш науково обґрунтованою і технічно вдосконаленою для вирішення задач аналізу та оцінки фінансового стану підприємств.

Підприємства, використовуючи цю звітність, можуть точніше оцінювати своє фінансове становище, визначати проблеми та можливості для покращення

фінансової спроможності, платоспроможності і рентабельності. Зокрема, новий підхід до складу і структури балансу дозволяє краще враховувати специфіку ринкових умов. Для аналізу та оцінки фінансового стану підприємства використовуються інші джерела інформації, зокрема бухгалтерського та статистична звітності.

Аналіз фінансового стану підприємства поділяється на внутрішній і зовнішній, залежно від доступності інформації. Внутрішній аналіз проводиться на основі даних, доступних лише для керівництва та співробітників підприємства, а зовнішній – на основі відкритих даних, доступних для інвесторів, кредиторів, органів влади.

Що стосується нормативних актів, то для регулювання діяльності підприємства існує широкий спектр законодавчих і регуляторних документів, зокрема податкові закони, стандарти бухгалтерії та фінансової звітності, закони про корпоративне управління та ін. Застосування цих норм забезпечує точне відображення фінансового стану підприємства, що є ключем для прийняття обґрунтованих і своєчасних управлінських рішень.

Для обґрунтування фінансового положення підприємства потрібно враховувати всі доступні інформаційні потоки: бухгалтерські звіти, оперативні дані про витрати та доходи, аналіз ринкових умов та галузевих тенденцій. Це дозволяє не лише отримати об'єктивну реальність фінансового стану підприємства, але й врахувати можливі зовнішні та внутрішні ризики, що впливають на стійкий розвиток.

Для поточної оцінки фінансового положення підприємства дійсно важливо враховувати широкий спектр інформаційних джерел, які надають цілісну картину про його стан. Зокрема, рекомендовано використовувати [12, с. 247]:

- 1) установчі документи організації;
- 2) договірну інформацію про постачальників;
- 3) договори про надання кредитних послуг;
- 4) облікову документацію організації;
- 6) податкові документи.

Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства має

ключове значення для забезпечення оптимальних управлінських рішень. Це забезпечення включає три основні складові елементи:

1) Інформаційна система – це сукупність методів, засобів та процедур формування, зберігання та використання даних про фінансовий стан підприємства. Система повинна бути адаптована до специфіки діяльності підприємства, включаючи всі джерела інформації. Вона має бути здатною акумулювати всі необхідні фінансові та управлінські дані, що дозволяє проводити детальний і всебічний аналіз.

2) Інформаційні технології – це програмні та апаратні засоби, що використовуються для обробки та аналізу фінансових даних. Вони включають бухгалтерські програми, фінансові моделі, програмне забезпечення для аналізу та прогнозування. Впровадження сучасних інформаційних технологій дозволяє автоматизувати процеси формування даних, що підвищує швидкість і точність аналізу фінансового стану.

3) Комунікативна середа – це система зв'язку і обміну інформацією між усіма учасниками процесу фінансового аналізу: керівниками, фінансовими аналітиками, бухгалтерією, а також зовнішніми контрагентами (наприклад, аудиторами, інвесторами, банками). Вона забезпечує ефективну комунікацію, що дозволяє вчасно отримувати необхідні дані і забезпечувати їх правильне трактування для прийняття рішень.

Інформаційні потоки є основним механізмом, через який відбувається обмін даними в системі аналізу фінансового стану підприємства, забезпечують постійну циркуляцію інформації, що необхідна для управлінських рішень. Інформація постійно «рухається», вона має різні етапи обробки, зберігання, передачі і використання, що складають інформаційний процес в рамках фінансового аналізу.

Правильна класифікація інформаційних потоків є критично важливою для забезпечення ефективного аналізу фінансового стану підприємства. Розподіл інформації за різними критеріями дозволяє належно організувати обробку, зберігання і передачу даних, а також визначити, які саме потоки потребують

особливої уваги при здійсненні аналізу. Ось розширене пояснення запропонованої класифікації:

За середою формування: внутрішні інформаційні потоки – це дані, що надходять від підрозділів підприємства, наприклад, бухгалтерії, фінансового департаменту, відділу маркетингу, виробничих відділів тощо. Вони використовуються для аналізу внутрішніх процесів і стану підприємства. Зовнішні інформаційні потоки – це дані, які надходять із зовнішніх джерел, таких як державні органи (податкові служби, статистика), фінансові установи (банки, інвестори), контрагенти (постачальники, клієнти), а також ринкові та макроекономічні показники. Вони допомагають створити більш повну картину зовнішніх чинників, які впливають на фінансовий стан.

За організаційним регулюванням: формальні інформаційні потоки – це дані, що збираються та обробляються відповідно до чітко встановлених стандартів і процедур, наприклад, бухгалтерський облік, фінансова звітність, податкові декларації. Неформальні інформаційні потоки – це інформація, яка не регулюється жорсткими нормами і стандартами. Вона може включати внутрішні комунікації, неофіційні відомості, інтуїтивні оцінки або неформальні звіти.

За періодичністю надходження: систематичні інформаційні потоки – це дані, які надходять регулярно, наприклад, щоденні або щомісячні звіти, регулярні платежі, показники бухгалтерського обліку. Випадкові інформаційні потоки – це дані, які надходять нерегулярно, наприклад, звіт про непередбачувані витрати або доходи, зміни на ринку, нові юридичні акти чи надзвичайні події.

За ступенем значущості: суттєві інформаційні потоки – це критично важливі дані, що можуть серйозно впливати на фінансовий стан, наприклад, дані про основні фінансові показники, зміни в законодавстві, великий контракт чи судовий процес. Несуттєві інформаційні потоки – це менш важливі дані, які

не мають значного впливу на прийняття ключових рішень, наприклад, інформація про дрібні операції чи незначні коливання ринку.

За формою надання інформації: Систематизовані інформаційні потоки – це дані, що надходять у вигляді чітко організованих і структурованих звітів або даних, які можна легко аналізувати, наприклад, фінансова звітність, структуровані таблиці, графіки. Несистематизовані інформаційні потоки – це дані, які не мають чіткої організації і можуть бути складними для аналізу без додаткової обробки, наприклад, неформальні звіти, нескладені документи.

За джерелом формування: інформація від підрозділів підприємства – це потоки, що надходять від різних департаментів і підрозділів підприємства (фінансовий, бухгалтерський, виробничий, юридичний відділ тощо). Вони відображають внутрішню діяльність підприємства і поточний стан. Інформація від зовнішніх джерел – це дані від контрагентів, державних органів, фінансових установ, ринкових досліджень та ін.

Кожна інформаційна підсистема вносить свій вклад в фінансові процеси і забезпечує потік інформації для прийняття управлінських рішень. В цьому контексті інформація, яка надходить від підсистеми аналізу фінансового стану, виконує роль основи для регулювання подальших дій управлінського персоналу підприємства.

Інформаційні потоки та їх якісні характеристики забезпечують основу для ефективного функціонування інформаційної системи підприємства. Вони дозволяють не тільки здійснювати фінансовий аналіз і оцінку поточного стану, а й приймати стратегічні управлінські рішення, адаптуючи діяльність підприємства до змін.

Аналітична функція є важливим компонентом процесу управління, оскільки вона дозволяє перетворювати дані, які надходять через інформаційну систему, на зрозумілі, структуровані висновки та рекомендації. Зазначені якісні характеристики інформації є важливими для забезпечення її ефективного

використання для управління фірмою. Кожна з цих характеристик потрібна для формування обґрунтованих та ефективних рішень, що забезпечують стабільність і розвиток підприємства. Наявність розглянутих властивостей інформації є важливими для ефективного інформаційного забезпечення, однак для забезпечення раціональності та ефективності інформаційного потоку необхідно також оптимально збалансувати три основні складові: систему інформації, комунікативне середовище та інформаційні технології.

Звітність для внутрішніх користувачів (керівництво, менеджери, бухгалтери) надає детальні дані, що дозволяють оперативно оцінювати фінансовий стан підприємства, аналізувати витрати, доходи, ліквідність, рентабельність та ін. Що дає змогу ухвалювати обґрунтовані рішення для управління фінансами, оптимізації витрат і планування діяльності. Звітність для зовнішніх користувачів (інвестори, кредитори, податкові органи) є ключовим джерелом для прийняття рішень фінансового забезпечення інвестування в компанію, оцінки її кредитоспроможності та стабільності. Оскільки зовнішні користувачі мають доступ лише до публічної звітності, саме ці документи стають основними для їхнього аналізу. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства на рис. 1.3.

Наведене інформаційне забезпечення міститься в бухгалтерського обліку фірми, в її первинних документах та формах звітності. Фінансова звітність – це важливе джерело інформації, яке необхідно для аналізу фінансового стану. Однак, використання лише первинних документів не достатньо: необхідні додаткові фінансові ресурси для оптимізації і узагальнення інформації.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Методологія оцінки фінансового стану підприємства

Комунальне підприємство «Зеленбуд» Чернігівської міської ради важливий елемент екологічного благоустрою міста, забезпечує діяльність у сфері озеленення, догляду за парками та скверами. Створене 14 жовтня 1994 року Чернігівською міською радою, підприємство займає важливе місце у забезпеченні чистого, комфортного середовища населення. Серед завдань — догляд зелених зон, збір безпечних відходів, а також створення декоративних насаджень.

Основною метою підприємства стає не тільки збереження зелених насаджень, але й розвиток естетичного вигляду міста. Воно формує здоровий мікроклімат, поліпшує екологічний баланс і допомагає знижувати забруднення повітря. Унікальність його діяльності полягає у поєднанні ландшафтних ініціатив з екологічними запитами міста, що сприяє поліпшенню якості життя чернігівців. Підприємство також виконує важливу соціальну функцію, створюючи робочі можливості для місцевих мешканців і сприяючи регіональному розвитку через реалізацію рослин і благоустрою території. Підприємство стає чудовим прикладом того, як комунальні організації можуть покращувати міське середовище та сприяти сталому зростанню. З 2022 року підприємство посилює свої заходи щодо впровадження екологічних рішень і застосування новітніх підходів до озеленення, що є особливо актуальним у контексті сучасних кліматичних проблем.

Діяльність підприємства має значний вплив на Чернігів, адже, окрім покращення зовнішнього вигляду міста, воно також сприяє підтримці екологічної рівноваги та підвищенню якості життя місцевих мешканців. Водночас, комунальне підприємство піддається впливу ринкових сил і може зіштовхнутися з фінансовими труднощами. Тому є необхідність в аналізі ймовірності банкрутства і ефективності заходів для покращення фінансового стану.

Методи аналізу ймовірності банкрутства є ключовим інструментом для аналізу показників фінансової стійкості суб'єкта господарювання, дозволяють своєчасно виявити потенційні фінансові кризи, що можуть загрожувати стабільності компанії, і запровадити заходи для їх мінімізації. Використання таких методів дає можливість підприємствам прогнозувати ймовірність банкрутства та адаптувати свою стратегію для забезпечення довгострокової фінансової стабільності.

Модель Е. Альтмана, розроблена в 1968 році, є однією з найвідоміших дискримінантних моделей оцінки ймовірності банкрутства. Вона відома під назвою «Z-показник», який є інтегральним індикатором, що дозволяє визначити рівень загрози банкрутства на основі фінансових показників. Модель Альтмана здобула популярність завдяки її здатності точно передбачати банкрутства підприємств у закордонних країнах. Однак вона була розроблена на основі даних американських компаній, тому її адаптація до умов інших країн, зокрема до вітчизняної практики, вимагає врахування особливостей місцевих економічних умов [2, с.51]:

Точність аналізу ймовірності банкрутства за методом Романа Ліса також висока, однак вона може варіюватися в залежності від конкретних параметрів, що використовуються в модельному аналізі. Зокрема, при правильному виборі фінансових показників, метод може досягати високої точності для прогнозування ймовірності банкрутства на рівні 85-90%.

У свою чергу, метод Романа Ліса є корисним інструментарієм для аналізу фінансової стійкості підприємства та прийняття необхідних заходів для попередження фінансових труднощів, що дозволяє скоротити ймовірність фінансового краху компанії [14, с.367]:

Модель Г. Спрінгейта має наступний вигляд [2, с.51]:

Серед сучасних науковців, які намагалися адаптувати зарубіжні моделі до вітчизняної практики, виділяється модель О. О. Терещенка. Вона враховує специфіку українських підприємств і адаптує методику Альтмана до локальних економічних реалій, що дозволяє отримати більш реалістичні дані для вітчизняних умов [2, с.51]:

Здобуті значення Z -показника можна розглядати так: $Z > 2$ – підприємство є фінансово стійким, йому не загрожує банкрутство;

Дійсно, хоча моделі аналізу ймовірності банкрутства є потужними інструментами для виявлення ризиків, вони не дають повної картини фінансового стану підприємства. Рекомендовано поєднувати різні моделі та методи аналізу для отримання більш обґрунтованого та надійного результату. Це дозволить своєчасно виявити слабкі місця та запобігти фінансовим проблемам, розробляти ефективні стратегічні плани для поліпшення фінансового стану підприємства (табл. 2.1).

Таким чином, використання комплексного підходу аналізу фінансового стану підприємства за допомогою фінансових показників дозволяє ухвалювати обґрунтовані, ефективні рішення для подолання кризових ситуацій, забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності на ринку. Ці показники допомагають не тільки оцінити фінансовий стан, а й прогнозувати майбутні зміни, що сприяє розробці стратегій для покращення фінансових показників та підвищення ефективності діяльності підприємства: майна, капіталу, фінансових результатів, фінансової стійкості, прибутковості та ліквідності.

Таким чином, існує цілий набір показників, які дозволяють комплексно проаналізувати фінансовий стан підприємства. Ці показники дають можливість не лише виявити проблемні області, але й розробити стратегії для покращення фінансової ситуації компанії. Регулярний моніторинг і аналіз цих аспектів забезпечують своєчасне виявлення фінансових ризиків, що дозволяє ухвалювати раціональні управлінські рішення, уникати кризових ситуацій у майбутньому. Комплексний аналіз показників є головним інструментом оцінки фінансового стану підприємства і дозволяє уникати кризових ситуацій.

2.2. Аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства

Проведення комплексного фінансового аналізу є критично важливим для управління підприємством, оскільки дає можливість не тільки оцінити його

фінансовий стан, а й визначити перспективи на ринку. Такий аналіз дозволяє детально вивчити фінансові потоки, а також визначити слабкі сторони і має стратегічне значення для забезпечення стабільної роботи підприємства та зниження ризиків фінансових проблем і банкрутства.

У межах цього дослідження було здійснено аналіз фінансових показників КП «Зеленбуд» Чернігівської міської ради за 2020-2022 роки, що дозволить оцінити динаміку показників підприємства (табл. 2.2). Результати, наведені в таблиці, демонструють суттєве погіршення показників протягом цього періоду. Зокрема, спостерігається значне зменшення валового прибутку, який у 2022 році перетворився на збиток у розмірі -995 тис. грн. Особливо тривожним є різке збільшення видатків, які перевищили доходи підприємства, що стало основною причиною виникнення негативного фінансового результату.

Наступним етапом є обчислення чистих активів організації. Чисті активи розраховуються як різниця загальної вартості активів і зобов'язань, відображають реальну вартість майна підприємства та є важливим індикатором фінансової сталості підприємства: якщо чисті активи позитивні, то у підприємства достатньо ресурсів для покриття зобов'язань, в той час як негативне значення може вказувати на фінансові труднощі та збільшений ризик банкрутства. Розрахунок чистих активів і чистих пасивів підприємства надається в табл. 2.3.

Адміністративні витрати залишаються на стабільному рівні, однак їх скорочення не покращило фінансовий стан підприємства. Зростання витрат на збут та інші операційні витрати лише погіршило фінансову ситуацію. Як наслідок, операційна діяльність підприємства стала збитковою, а чистий збиток у 2022 році досяг 6 911 тис. грн. Це вказує про необхідність глибокої реструктуризації та впровадження комплексних заходів для покращення діяльності підприємства.

Аналіз показників, наведених в табл. 2.3, свідчить що спостерігається зниження обсягу активів підприємства, і це є негативним сигналом для його фінансової стійкості. Зокрема, відзначається поступове скорочення основних фондів. Хоча є деякі позитивні зрушення, наприклад, зростання грошових коштів у 2022 році, загальний рівень активів зменшився з 40 548 тис. грн у 2020

році до 36 484 тис. грн у 2022 році. Окрім того, показники пасиву, зокрема нерозподілений прибуток, свідчать про зростання збитків підприємства, що додає додатковий тиск на фінансові результати. Така динаміка вказує на необхідність оптимізації фінансової політики та пошуку інших джерел фінансування для забезпечення стабільної діяльності підприємства.

Наступним кроком проведемо аналіз з оцінки показників майнового стану комунального підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Аналіз показників майнового стану КП «Зеленбуд» за 2020-2022 рр.

Показники	Формула	2020	2021	2022	Нормативне значення
Фондомісткість	$\frac{\Phi.1 \text{ p.1011}}{\Phi.2 \text{ p.2000}}$	0,87	1,19	0,98	min
Фондовіддача	$\frac{\Phi.2 \text{ p.2000}}{(\Phi.1 \text{ p.1010 (п.р.)} + \Phi.1 \text{ p.1010(к.р.)})/2}$	1,02	1,62	0,63	max
Коефіцієнт зносу	$\frac{\Phi.1 \text{ p.1012}}{\Phi.1 \text{ p.1011}}$	0,39	0,46	0,52	менше 0,5
Коефіцієнт придатності	$\frac{\Phi.1 \text{ p.1010}}{\Phi.1 \text{ p.1011}}$	0,61	0,54	0,48	max

Проведений аналіз, згідно з табл. 2.4, показує динаміку ефективного використання основних фондів на підприємстві. Фондомісткість, яка характеризує вартість основних фондів на одиницю виробленої продукції, зросла з 0,87 у 2020 році до 1,19 у 2021 році, це вказує на зниження ефективності використання основних засобів. Однак у 2022 році спостерігається певна оптимізація, і цей показник знизився до 0,98, що свідчить про покращення використання виробничих потужностей. Значення фондомісткості все ще перевищує початковий рівень 2020 року, що вказує на можливість подальшого вдосконалення у використанні основних фондів. Для наочного розуміння створимо діаграму (рис. 2.1).

Фондовіддача, яка є оберненим показником до фондомісткості, демонструє динаміку ефективного використання основних фондів. Зростання цього показника з 1,02 у 2020 році до 1,62 у 2021 році свідчило про підвищення ефективності використання основних фондів. Однак різке падіння до 0,63 у 2022 році викликає серйозне занепокоєння, оскільки це вказує на значне зниження обсягу виробленої продукції на вартість одиниці основних фондів.

Коефіцієнт зносу основних фондів демонструє поступове збільшення з 0,39 у 2020 році до 0,52 у 2022 році, що наближається до критичного значення 0,5. Це вказує на прогресуюче старіння основного капіталу підприємства і на необхідність їх оновлення для забезпечення стабільної діяльності. Водночас, коефіцієнт придатності, який є комплементарним до коефіцієнта зносу, закономірно знижується з 0,61 до 0,48 за аналізований період. Така динаміка свідчить про зменшення потенціалу основних засобів генерувати економічні вигоди в майбутньому, та негативно впливає на конкурентоспроможність.

Для аналізу ліквідності балансу компанії, активи згруповано за ступенем їх ліквідності, від найшвидшого до найменш конвертованого в гроші. Це допомагає визначити, як ефективно організація здатна конвертувати власні ресурси в ліквідні активи (табл. 2.5, 2.6).

Таблиця 2.5

Групування активів КП «Зеленбуд» за критерієм ліквідності, тис. грн.

Активи	Формула	2020	2021	2022
A1 (найбільш ліквідні)	Ф.1 р.1160+ Ф.1 р.1165	5 373	3 385	7 633
A2 (менш ліквідні)	Ф.1 р.1125+Ф.1 р.1130+ Ф.1 р.1135+Ф.1 р.1136+ Ф.1 р.1140+Ф.1 р.1145+ Ф.1 р.1155	4 530	7 957	1 382
A3 (повільноліквідні)	Ф.1 р.1100+Ф.1 р.1170+ Ф.1 р.1190	5 232	3 269	4 757
A4 (важколіквідні)	Ф.1 р.1095	25 413	24 747	23 123
Разом	Підсумок таблиці = Ф.1 р.1300	40 548	38 977	36 84

На основі аналізу таблиць 2.5, 2.6 можна сформулювати наступні висновки:

1. Активи підприємства протягом 2020-2022 років мають тенденцію до зниження, що вказує на певні зміни у фінансовій структурі. Загальна сума активів знизилась з 40 548 тис. грн у 2020 році до 36 484 тис. грн у 2022 році. Така зміна вказує на можливі процеси оптимізації активів або зменшення масштабів підприємства. Також варто відзначити зниження менш ліквідних активів (А2), з 7 957 тис. грн у 2021 році до 1 382 тис. грн у 2022 році. Це вказує або на ефективну реалізацію таких активів, або на зменшення їх наявності, що є стратегією реструктуризації чи фінансової реорганізації.

2. Пасиви підприємства також зменшуються протягом аналізованого періоду. Сума зобов'язань знизилася з 40 548 тис. грн у 2020 році до 36 484 тис. грн у 2022 році. Це зменшення сталося, головним чином, за рахунок зниження постійних зобов'язань (П4), які впали з 35 507 тис. грн у 2020 році до 31 712 тис. грн у 2022 році. Це вказує на зменшення зобов'язань через погашення боргів або рефінансування за рахунок менш дорогих джерел фінансування. Проте термінові зобов'язання (П1) залишилися на відносно стабільному рівні. Підприємство все ще стикається з постійним навантаженням у короткостроковому періоді, що пов'язано з необхідністю своєчасного погашення поточних боргів. Однак стабільність таких зобов'язань вказує на вміння підприємства планувати свою фінансову діяльність і зберігати рівновагу в короткостроковому періоді. Важливою задачею для компанії залишається зниження термінових зобов'язань та управління ліквідністю для покращення фінансової стійкості.

Таблиця 2.6

Групування зобов'язань КП «Зеленбуд» за строками їх погашення, тис. грн.

Пасив	Формула	2020	2021	2022
П1 (термінові)	Ф.1 р.1615+Ф.1 р.1620+ Ф.1 р.1625+Ф.1 р.1630+ Ф.1 р.1635+Ф.1 р.1660+Ф.1 р.1690	4 942	4 948	4 673
Пасив	Формула	2020	2021	2022
П2 (короткострокові)	Ф.1 р.1600+Ф.1 р.1610+Ф.1 р.1665	99	99	99
П3 (довгострокові)	Ф.1 р.1595 – Ф.1 р.1525	-	-	-
П4 (постійні)	Ф.1 р.1495+Ф.1 р.1525	35 507	33 930	31 712
Разом	Підсумок таблиці = Ф.1 р.1900	40 548	38 977	36 484

Аналіз коефіцієнтів ліквідності використовується для оцінки фінансової стійкості більш детально та виявляє можливі проблеми з ліквідністю, які потребують коригування в його фінансовій політиці. (табл. 2.7).

Загалом, аналіз ліквідності і боргового навантаження вказує на стабілізацію фінансового стану підприємства. Зниження боргового навантаження та підвищення рівня ліквідності є позитивними сигналами, що вказують на покращення здатності підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями. Це свідчить про поліпшення фінансової стабільності в умовах кризових ситуацій.

Однак тенденція до зниження активів, особливо менш ліквідних, вимагає особливої уваги. Зменшення активів свідчить про скорочення можливостей підприємства для генерування доходу, а також про потенційне зниження його виробничих потужностей. Це наслідок необхідності у значних інвестиціях для оновлення основних фондів. Для наочності побудуємо діаграму за показниками ліквідності (рис. 2.2).

Динаміка показників ліквідності КП «Зеленбуд» за 2020-2022 рр.

Показники	Формула	Нормативне значення	2020	2021	2022
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$A1/P1+P2$	0,25-0,35	1,07	0,67	1,6
Коефіцієнт поточної ліквідності	$A1+A2/P1+P2$	0,7-0,5	1,96	2,25	1,9
Коефіцієнт загальної ліквідності	$A1+A2+A3/P1+P2$	2,0-3,0	3	2,96	2,89

Аналіз коефіцієнта абсолютної ліквідності, за даними таблиці 2.7, показує наявність значних коливань цього показника протягом аналізованого періоду. У 2020 році коефіцієнт становив 1,07 - це рівень ліквідності, який здатний забезпечити підприємству платоспроможність. Однак у 2021 році цей показник знизився до 0,67 - вказує на погіршення ліквідності та зменшення запасу грошових коштів для покриття зобов'язань в короткостроковому періоді. У 2022 році коефіцієнт різко зріс до 1,6 - вказує на надмірний розмір грошових коштів та їх еквівалентів. Це є ознакою неефективного використання ресурсів підприємства, оскільки велика кількість ліквідних коштів не приносить додаткового доходу і не сприяє розвитку бізнесу. Важливо зазначити, що надмірна ліквідність може бути сигналом для керівництва підприємства про необхідність ефективного розміщення коштів, наприклад, через інвестиції чи розширення діяльності, щоб уникнути «замороження» таких ресурсів.

Аналіз коефіцієнтів ліквідності показує, що підприємство працює ліквідно протягом досліджуваного періоду, однак є деякі аспекти, які вимагають уваги:

Коефіцієнт поточної ліквідності: перевищує нормативні значення, коливаючись від 1,96 у 2020 році до 2,25 у 2021 році, з незначним зниженням до 1,9 у 2022 році. Це показує про можливість компанії виконувати фінансові зобов'язання, використовуючи свої оборотні ресурси. Однак, таке значення

може вказувати на накопичення надмірних запасів або на неефективне управління дебіторською заборгованістю. Якщо частина оборотних активів «заморожена» у запасах або дебіторській заборгованості, що може призвести до погіршення ефективності використання активів і, як результат, до уповільнення оборотності коштів.

Коефіцієнт загальної ліквідності: цей показник знаходиться в межах нормативних значень і демонструє незначне зниження з 3,0 у 2020 році до 2,89 у 2022 році. Це демонструє можливість організації забезпечувати свої наявні зобов'язання завдяки використанню загальних оборотних ресурсів. Хоча зниження цього коефіцієнта є незначним, він все ще залишається на рівні, який забезпечує фінансову стійкість.

Дослідження коефіцієнтів рентабельності є ключовим методом для визначення результативності функціонування компанії. Ці параметри допомагають зрозуміти, як раціонально організація застосовує наявні ресурси для отримання прибутку (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Аналіз показників рентабельності КП «Зеленбуд» за 2020-2022рр.

Рентабельність	Формула	2020	2021	2022
Рентабельність активів	$\text{ф. 2, р. 2290} / \text{ф. 1, р. 1300}$	-0,009	-0,34	-0,19
Рентабельність власного капіталу	$\text{ф. 2, р. 2350} / \text{ф. 1, р. 1495}$	-0,012	-0,039	-0,22
Рентабельність виробничих фондів	$\text{ф. 2, р. 2350} / \text{ф. 1, р. 1011} + \text{р. 1100}$	-0,01	-0,29	-0,14
Рентабельність реалізованої продукції	$\text{Ф. 2, р. 2000} - (\text{р. 2050} + \text{р. 2130} + \text{р. 2150}) / \text{ф. 2, р. 2000}$	-0,18	-0,34	-0,13
Рентабельність витрат	$\text{ф. 2, р. 2000} - (\text{р. 2050} + \text{р. 2130} + \text{р. 2150}) / \text{ф. 2, р. 2050} + \text{р. 2130} + \text{р. 2150}$	-0,18	-0,33	-0,12

Дані, наведені в табл. 2.8, свідчать про значні проблеми за період 2020-2022 років, що виражається у від'ємних значеннях усіх основних показників

рентабельності. Це вказує на низьку ефективність використання ресурсів і несприятливу фінансову ситуацію, що потребує негайного реагування.

1. Рентабельність активів: її значення знизилось з $-0,009$ у 2020 році до $-0,34$ у 2021 році, що відображає значне зниження ефективності використання активів підприємства для генерації прибутку. Така динаміка вказує на неефективне використання майна, що потребує перегляду управлінських та операційних стратегій.

2. Рентабельність власного капіталу: показник досягнув $-0,22$ у 2022 році, що вказує на негативний вплив діяльності підприємства на самофінансування. Це є серйозною проблемою, оскільки Невисока ефективність використання власного капіталу зменшує зацікавленість інвесторів. компанії, що може ускладнити залучення додаткових ресурсів для розвитку.

3. Рентабельність виробничих фондів: падіння цього показника до $-0,29$ у 2021 році також є ознакою низької ефективності управління основними фондами. Хоча показник покращився у 2022 році до $-0,14$, він все одно залишається на незадовільному рівні, що вказує на необхідність оновлення основних засобів і оптимізації виробничих процесів.

4. Рентабельність реалізованої продукції та рентабельність витрат також продемонстрували негативну динаміку, досягнувши найнижчих значень у 2021 році ($-0,34$ та $-0,33$ відповідно). Хоча у 2022 році спостерігалось незначне покращення, ці показники все ще свідчать про недостатню ефективність фінансової діяльності та необхідність кращого управління витратами. Таким чином, результати аналізу показників рентабельності демонструють, що у підприємства серйозні фінансові труднощі, пов'язані з неефективним використанням ресурсів, що може вимагати глибоких реструктуризаційних заходів і впровадження стратегій зміцнення операційної ефективності.

Створимо діаграму за показниками рентабельності (рис. 2.3). Отже, на підставі проведеного аналізу показників підприємства за 2020-2022 рр. можна зробити висновки про перебування підприємства у критичному фінансовому стані.

Проте в сучасних умовах розвиток економіки країни характеризується нестабільними тенденціями до зростання, що часто супроводжується

кризовими явищами, високими темпами інфляції та іншими макроекономічними проблемами. Це призводить до серйозних труднощів для підприємств у забезпеченні стабільного фінансового результату. Негативний вплив чинників як зовнішнього середовища, так і внутрішнього середовища (наприклад, зміни у податковій політиці, коливання попиту на продукцію, зростання вартості ресурсів) здатен не тільки погіршити фінансовий стан, а й створити додаткові ризики для їх функціонування та розвитку.

2.3. Оцінка вірогідності банкрутства підприємства

Фінансовий стан підприємства є важливим індикатором, його формують комплексні параметри, що демонструють обсяги, структуру і застосування активів організації, а також її фактичні та перспективні фінансові здібності. Ці показники дозволяють зробити оцінку ефективності управління своїми фінансами, а також можливість виконувати фінансові зобов'язання перед кредиторами, партнерами та державними органами.

Інформаційною базою фінансового аналізу є звітні дані підприємства, які включають фінансові звіти, баланси, інформацію про прибутки та збитки, інші документи, що відображають поточний стан діяльності. Окрім цього, для здійснення аналізу важливими є також економічні параметри та варіанти, при яких можуть змінюватися зовнішні умови діяльності підприємства. Ці зміни повинні бути враховані при аналітичних оцінках, оскільки на кінцеві фінансові результати впливають різні чинники.

Оскільки на фінансову стабільність організації впливає низка факторів із взаємопов'язаними аспектами, необхідно розробляти специфічні критерії для оцінки її стану, враховуючи особливості функціонування. Кожна компанія має унікальні характеристики, а також внутрішні і зовнішні чинники, які визначають її стабільність.

Визначення основних напрямів покращення фінансового стану є ключовим завданням стратегічного управління. Аналіз ймовірності банкрутства

є важливим етапом фінансового аналізу, оскільки дозволяє не тільки виявити потенційні ризики для стабільної діяльності підприємства, але й забезпечити своєчасне реагування на можливі загрози, що можуть загострити фінансові проблеми. Це є особливо важливим для комунальних підприємств, оскільки такі підприємства виконують важливі соціальні та екологічні функції, що має безпосередній вплив на якість життя мешканців міста.

Аналіз ймовірності банкрутства є критично важливою складовою фінансового аналізу підприємств, зокрема для комунальних підприємств. Така оцінка дозволяє не лише виявити потенційні фінансові ризики, але й вчасно здійснити заходи для їх усунення, що допомагає уникнути серйозних економічних проблем у майбутньому.

Тепер проведемо оцінку вірогідності банкрутства підприємства за методом Альтмана. Розрахунки зведемо до таблиці (табл. 2.9).

Згідно з результатами аналізу за моделлю Альтмана, підприємство демонструє дуже низьку ймовірність банкрутства протягом 2020-2022 років та достатню фінансову стабільність у короткостроковій перспективі. Однак зниження Z-показника та негативні тенденції в показниках прибутковості вказують на певні ризики в майбутньому. Зниження Z-показника може бути наслідком декількох факторів, зокрема зростання зобов'язань, зниження рентабельності та неефективне використання ресурсів. Це є сигналом для управлінців підприємства про необхідність уваги до таких аспектів, як оптимізація витрат, поліпшення ефективності використання активів, а також пошук джерел фінансового забезпечення чи стратегій для покращення прибутковості.

Проведемо аналіз за моделлю Р. Ліса. Розрахунки зведемо до таблиці (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Розрахунки ймовірності банкрутства за моделлю Ліса для КП «Зеленбуд»
за 2020-2022 рр.

	Формула	2020	2021	2022
X1=	$\Phi.1 \text{ p.1195} / \Phi.1 \text{ p.1300}$	0,37	0,37	0,37
X2=	$\Phi.2 \text{ p.2190} / \Phi.1 \text{ p.1300}$	-0,008	-0,04	-0,2
X3=	$\Phi. 1 \text{ p.1420} / \Phi.1 \text{ p.1300}$	0,08	0,005	-0,32
X4=	$\Phi. 1 \text{ p.1495} / (\Phi.1 \text{ p.1595} + \Phi.1 \text{ p.1695})$	7,05	6,72	6,65
Z=	$0,63 * X1 + 0,092 * X2 + 0,057 * X3 + 0,001 * X4$	0,24	0,24	0,2

Нормативне значення: $Z = 0,037$, якщо нижче – висока загроза банкрутства. Згідно з оцінкою табл. 2.10 за моделлю Альтмана, значення Z для підприємства знаходиться вище граничного значення $0,037$, це вказує на відсутність високого ризику банкрутства. Однак спостереження за динамікою показника Z , який знизився з $0,24$ у 2020-2021 роках до $0,2$ у 2022 році, вказує на негативну тенденцію і поступове погіршення стану підприємства.

Тепер проведемо аналіз за моделлю Спрінгейта. Розрахунки зведемо до таблиці (табл. 2.11). Якщо $Z < 0,86$, то підприємство може стати банкрутом.

Таблиця 2.11

Розрахунки ймовірності банкрутства за моделлю Спрінгейта для
КП «Зеленбуд» за 2020-2022 рр.

	Формула	2020	2021	2022
A =	$\Phi.1 \text{ p.1495} + \text{p.1595} - \text{p.1095} / \Phi.1 \text{ p.1300}$	0,25	0,23	0,24
B =	$\Phi.2 \text{ p.2290} / \Phi.1 \text{ p.1300}$	-0,009	-0,034	-0,19
C =	$\Phi. 2 \text{ p.2090} / \Phi.1 \text{ p.1695}$	0,81	0,65	-0,20
D =	$\Phi. 2 \text{ p.2050} / \Phi.1 \text{ p.1300}$	1,01	0,86	1,29
Z =	$1,03 * A + 3,07 * B + 0,66 * C + 0,4 * D$	1,17	0,91	0,05

За даними аналізу табл. 2.11 за моделлю Спрінгейта, ситуація підприємства дійсно показує негативну динаміку протягом 2020-2022 років. У 2020 та 2021 роках, коли значення фінансового показника були вищими за $0,86$, підприємство ще не розглядалося як потенційний банкрут, що свідчило про відсутність серйозних фінансових загроз. Однак, у 2022 році ситуація

змінилася, і значення показників значно знизилося, що призвело підприємство в зону високого ризику банкрутства за цією моделлю.

Проведемо аналіз за моделлю О. Терещенко. Розрахунки зведемо до таблиці (табл. 2.12).

На основі даних з таблиці 2.12 видно, що комунальне підприємство протягом досліджуваного періоду (2020-2022 роки) демонструє стабільність у фінансовому стані за певними фінансовими моделями, зокрема модель Альтмана, яка показала значення Z більше ніж 2, що свідчить про відсутність ризику банкрутства. Це вказує на те, що підприємство вважається фінансово стійким і має достатньо ресурсів для забезпечення своєї діяльності без загрози банкрутства. Проте при аналізі за іншими фінансовими моделями, такими як модель Ліса, Спрінгейта та Терещенка, були виявлені деякі негативні тенденції, що свідчать про необхідність уважного моніторингу фінансового стану підприємства. Наприклад, зниження показників рентабельності, зменшення Z -показника та зростання фінансових ризиків вказують на потенційні проблеми, які потребують вирішення.

Таким чином, комплексний аналіз на основі різних фінансових моделей (Альтмана, Ліса, Спрінгейта та Терещенка) дає змогу отримати більш детальне уявлення про фінансову стабільність підприємства в період з 2020 по 2022 рік.

1. Модель Альтмана показала низьку ймовірність банкрутства, але також зафіксувала зниження фінансових показників та необхідність покращення управління фінансовими ресурсами та підвищення результативності застосування активів.
2. Модель Ліса підтвердила, що ризик банкрутства не є критичним, але демонструє поступове погіршення, що вказує на необхідність вжиття профілактичних заходів для стабілізації фінансового стану.
3. Модель Спрінгейта вказала на високий ризик банкрутства в 2022 році, що підкреслює серйозні фінансові проблеми, зокрема, можливо, відсутність ліквідності чи ефективного використання ресурсів. Це є сигналом для прийняття оперативних антикризових заходів.
4. Модель Терещенка виявила, що фінансове становище підприємства відносно стабільне, проте для досягнення довгострокової фінансової стійкості необхідні додаткові антикризові заходи.

Отже, хоча за результатами деяких моделей підприємство не перебуває в зоні високого ризику банкрутства, загальний аналіз вказує на необхідність здійснення ряду управлінських заходів для покращення фінансової стабільності, ефективного використання ресурсів і запобігання потенційним загрозам для стабільності підприємства.

Так, проведені дослідження підкреслює важливість систематичного моніторингу фінансового стану підприємств і застосування комплексного підходу до оцінки ризику банкрутства. Оцінка ризиків банкрутства має бути здійснена з урахуванням соціально-економічних умов, у яких воно функціонує.

У міжнародній практиці математичне моделювання для аналізу фінансового стану підприємств використовуються як потужний інструмент для аналізу різних аспектів їх діяльності. Ці моделі дозволяють створити узагальнений показник фінансової стабільності, що базується на кількох фінансових коефіцієнтах та показниках. Використання таких моделей дає змогу не тільки виявити фінансові проблеми на ранніх етапах, але й сформулювати стратегії для покращення ситуації.

Математичне моделювання для аналізу фінансового стану підприємства є низку значних переваг, серед яких:

1) невелика кількість показників: Більшість моделей використовує обмежену кількість фінансових показників, що значно спрощує аналіз і дозволяє отримати точні результати за мінімальних затрат часу та ресурсів. Це робить їх зручними для швидкого і ефективного оцінювання стану підприємства.

2) висока точність результатів: Завдяки ретельно розробленим методикам та використанню статистичних методів, ці моделі забезпечують високий рівень точності в прогнозуванні фінансових ризиків і банкрутства. Це дозволяє керівництву підприємства приймати управлінські рішення для покращення фінансової ситуації.

3) низька трудомісткість: Перевагою таких моделей є те, що вони потребують мінімальних затрат на обчислення. Всі необхідні показники можна отримати з основних форм звітності фінансової податкової та статистичної, що значно знижує трудові витрати на збір і обробку даних.

4) універсальність: Моделі можуть застосовуватися до різноманітних типів підприємств, незалежно від їх галузевої належності. Це дозволяє використовувати їх для аналізу як малих, так і великих організацій, з різними структурами та масштабами діяльності.

5) доступність інформації: Для розрахунку більшості показників використовуються дані з основних форм звітності (форма № 1, форма № 2 тощо), що робить їх доступними для аналізу без необхідності в додаткових джерелах інформації.

б) прогнозування банкрутства та визначення зони ризику: Математичні моделі дозволяють цінити фінансовий стан підприємства та прогнозувати можливі фінансові проблеми в майбутньому, а також визначити, в якій зоні ризику (низький, середній, високий) знаходиться підприємство. Це надає можливість для вчасного реагування та вживання заходів щодо уникнення банкрутства.

Математичні моделі є ефективним інструментом для комплексного фінансового аналізу підприємств. Вони дозволяють отримати об'єктивну оцінку фінансового стану та ризиків, що дозволяє своєчасно виявити проблеми та визначити напрямки для їх вирішення. В умовах постійних економічних змін і глобальних викликів ці моделі надають цінну інформацію для підтримки стабільності підприємства і забезпечення його конкурентоспроможності. Правильне використання таких моделей допомагає приймати оптимальні управлінські рішення, що сприяють довгостроковому розвитку компанії та зменшенню ризиків.

Загалом, хоча математичне моделювання аналізу фінансового стану підприємств є важливими інструментами для аналізу, їх використання в Україні потребує адаптації до національних умов. Зокрема, різниці в бухгалтерії та фінансовій звітності, а також особливості ведення бізнесу в Україні можуть впливати на точність і правильність результатів.

Моделі, розроблені для міжнародної практики, орієнтовані на певні економічні умови та структури фінансових звітів, що можуть відрізнятися від вітчизняних. Тому для застосування цих моделей в Україні потрібно коригувати значення коефіцієнтів, що враховують специфіку місцевого бізнес-

середовища, такі як особливості бухгалтерського обліку, валютного регулювання та інші фактори.

Від якості інформації залежить покращення ефективності аналізу. Чітке та своєчасне надання даних, що відповідають міжнародним стандартам, без сумнівів, дозволить досягти точніших результатів та забезпечити більшу прогнозованість фінансового стану підприємств. Отже, удосконалення фінансового аналізу в Україні потребує адаптації існуючих моделей до місцевих умов, а також більшої інтеграції національної практики з міжнародними стандартами.

Фінансовий стан підприємства необхідно регулярно й всебічно оцінювати за допомогою різноманітних методів, прийомів, а також аналітичних моделей. Для побудови комплексу показників фінансового стану важливо правильно обрати відповідні групи показників, визначити їх включення до конкретної категорії та розробити методику для їх розрахунку й оцінки. Одним із основних напрямків оптимізації методичного забезпечення управлінських рішень у фінансовій сфері є впровадження фінансової стратегії, орієнтованої на споживчий попит, реформи в виробничій сфері та інші фактори. Така стратегія повинна надавати об'єктивну, своєчасну та всебічну інформацію щодо фінансового стану підприємства і прогнозувати можливі зміни в майбутньому.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Розробка моделі прогнозування фінансового стану підприємства

Прогнозування фінансового стану організації можна визначити як створення системи науково обґрунтованих припущень з високим рівнем ймовірності, які стосуються основних і альтернативних змін у структурі активів, зумовлених ефективним використанням капіталу.

На основі доступної інформаційної бази створено алгоритм оцінки прогнозного фінансового стану підприємства (рис. 3.1) та визначено такі основні етапи його реалізації: як підготовчий, аналітичний етап і прогностичний.

У сучасній науковій літературі, як українській, так і зарубіжній, представлено значне різноманіття методичних підходів до дослідження та аналізу фінансового стану підприємств. Для вибору найбільш ефективної методики прогнозування фінансового стану визначено такі критерії: структура і зміст підготовчих процедур, уникнення дублювання процесів і розрахунків, рівень деталізації аналізованих даних, послідовність етапів, ступінь розкриття економічної сутності застосованих показників, якість узагальнення результатів, інформаційне забезпечення та цільова аудиторія отриманих даних.

На основі порівняльного дослідження різних підходів було вдосконалено методику оцінки фінансового стану підприємства. Унікальність запропонованого підходу полягає в чіткій послідовності виконання окремих етапів оцінки фінансового стану, а також у використанні ефективного механізму узагальнення отриманих результатів. Прогнозні показники фінансового стану підприємства можуть виконуватися із застосуванням широкого спектра методів. У рамках дослідження було проаналізовано ключові методи, придатні для використання при розробці прогнозів.

Організація проведеного дослідження була зафіксована у вигляді аналітичної таблиці, яка відображає основні характеристики, переваги та недоліки різних методик прогнозування фінансового стану підприємства.

Обґрунтовано необхідність застосування інтегрального показника для прогнозних розрахунків фінансового стану підприємства та запропоновано шляхи його вдосконалення через використання методики кореляційного аналізу. Крім того, залежно від цілей прогнозування, створено економіко-математичні моделі, що дають змогу оцінити фінансовий стан організації на майбутній період.

Інтегральний показник, розроблений на основі методів дискримінантного аналізу, має високий рівень адекватності, проте також виявляє певні недоліки. До них належать: ігнорування адитивної цінності інтегральної оцінки через окремі складові фінансової стабільності організації, а також обмеження застосування показника за умов негативного значення позикового капіталу, надмірна узагальненість та низька деталізація аналізу фінансового стану, наявність зони невизначеності з широким діапазоном змін значення інтегрального показника.

Оптимізація аналізу фінансового стану організації здійснюється через її геометричну інтерпретацію. Аналіз складається з таких ключових аспектів, як фінансова стійкість, ефективність капіталовикористання та ліквідність. Для формування інтегрального показника необхідна середньоарифметична зважена формула, яка надає показникам відповідного вагового значення, що відображає його важливість у загальній оцінці.:

Інтегральна оцінка дозволила створити систему стандартизованих фінансових показників та оцінити їх вплив на фінансовий стан підприємства (табл. 3.1).

Залежно від повноти використання капіталу, від показників фінансової стійкості виділяються різні типи фінансового стану підприємства, які включають відповідні параметри та характеристики. Прогноз фінансового стану організації визначається метою аналізу, а також результатами, які необхідно отримати в процесі аналізу.

Вивчивши фінансовий стан організації та проаналізувавши можливі варіанти вхідних і вихідних даних, розглянуто наступні напрями прогнозування фінансового стану: 1) екстраполяція динаміки змін фінансових параметрів та на основі цього обчислення прогнозного інтегрального індексу; 2) моделювання фінансової стійкості на основі загальних показників, що характеризують його економічну діяльність; 3) прогнозування складових загальної оцінки залежно від прогнозного періоду; 4) визначення інтегрального показника фінансової стійкості підприємства на основі структури активів і капіталу, з урахуванням ефективності їх застосування; 5) прогнозування фінансової стабільності підприємства за окремих економічних показників.

Перший напрямок базується на прогнозуванні інтегрального показника, що залежить від коливань фінансових індикаторів, що відображають окремі відмінності у фінансовому стані підприємства. Пояснювальні змінні цієї моделі розглянуто за допомогою фінансових показників, що входять до складу інтегральної оцінки. Прогнозні розрахунки за цим підходом:

1. прогнозування змін динаміки пояснювальних змінних з використанням методу ковзаючого середнього;
2. розрахунок інтегрального значення фінансового стану на прикладі прогнозованих значень фінансових коефіцієнтів.

Згідно з другим напрямом прогнозування, розроблено факторну модель. В якості пояснювальних змінних використовуються показники звітів підприємства і далі розраховуються обчислюються відносні фінансові коефіцієнти.

Третій підхід базується на принципі адитивності показників інтегральної оцінки і відображенні фінансової стабільності організації в просторі, який визначається інтегральними значеннями відносних показників, що оцінюють фінансову стійкість, ефективність використання капіталу, ліквідність і платоспроможність (рис. 3.2). На основі цього підходу розроблено концепцію

моделювання прогнозу фінансового стану підприємства, яка представлена наступним математичним виразом:

У рамках четвертого підходу при прогнозуванні фінансового стану застосовано методи регресійного аналізу, що дало змогу змоделювати фінансовий стан підприємства.

Основними факторами для прогнозування були обрані два типи фінансових індикаторів:

1) показники, які характеризують структурні зміни в активах і пасивах підприємства та згруповані за ліквідністю.

2) показники, які характеризують результативність використання капіталу фірми. Розрахунки, проведені на основі фінансових даних підприємств, дозволяють стверджувати, що регресійна модель прогнозування фінансової стабільності матиме наступну форму:

$$I_i = -3,284 + 1,742V_1 + 5,437V_3 + 0,383V_4 - 0,408V_6 - 0,556V_7 + 7,655V_8, \quad (3.4)$$

де V_1 – рентабельність реалізованої продукції; V_3 – частка найбільш ліквідних активів; V_4 – частка активів, що важко реалізуються; V_6 – частка короткострокових пасивів; V_7 – частка довгострокових пасивів; V_8 – вплив зовнішнього середовища.

Результати розрахунків підтвердили адекватність розглянутої прогнозної моделі.

П'ятий напрямок базується на оцінці фінансової стабільності організації, враховуючи динаміку змін структури активів і капіталу з урахуванням часу. Цей підхід базується на застосування регресійного моделювання та інтеграції функціональних залежностей розвитку за допомогою методу ковзаючого середнього:

Побудовані прогнозні моделі фінансового стану підприємства максимально відповідають цілям, що ставлять перед собою фінансові аналітики підприємств та фахівці фінансових і кредитних установ. Ці моделі є достатньо простими у застосуванні та дають змогу робити обґрунтовані висновки щодо динаміки змін фінансового стану підприємства.

3.2 Впровадження заходів з антикризового управління підприємством

У магістерській роботі, на основі проведеного фінансового аналізу підприємства, були виявлені та детально описані фактори, які сприяли негативну впливають на його діяльність: недостатній обсяг оборотних активів, високі зобов'язання, відсутність чистого робочого капіталу, зниження чистого прибутку, низький фінансовий результат, велика собівартість, значний знос основних фондів.

Антикризове управління на підприємствах є ключовим елементом стратегічного менеджменту, що гарантує стабільне функціонування та розвиток організації в умовах економічної невизначеності, фінансових труднощів та внутрішніх кризових ситуацій. Сучасні підприємства стикаються з численними викликами, серед яких змінювані ринкові умови, посилена конкуренція, зміни в законодавчому середовищі, технологічні інновації та економічні потрясіння. У цьому контексті розробка та впровадження дієвої стратегії антикризового управління стає визначальним фактором для збереження та подальшого розвитку підприємства.

Антикризова стратегія є підходом до досягнення підприємством своїх цілей, враховуючи вплив чинників зовнішнього та внутрішнього оточення, що стають причинами кризових явищ і ситуацій, що можуть призвести до банкрутства підприємства [17].

Основною метою антикризової стратегії є усунення протиріч між цілями компанії, її можливостями та впливом цих факторів. Для подолання кризових ситуацій, їх оперативної стабілізації та подальшого розвитку підприємствам важливо правильно обирати стратегії та застосовувати антикризові заходи в необхідних випадках. Таким чином, розробимо всебічну антикризову стратегію для підприємства, яка враховує системний підхід до антикризового управління. Метою є визначення основних етапів і напрямів її впровадження, що стане надійною основою для відновлення стабільного функціонування та подальшого прогресу підприємства (рис. 3.3).

Наведена схема відображає всебічний підхід до антикризових заходів підприємством і, зокрема, окреслює основні етапи та напрямки реалізації

антикризової стратегії, яка стає фундаментом для відновлення стабільного функціонування підприємства.

Першим етапом є оцінка кризових явищ на підприємстві. Цей етап включає всебічний аналіз поточної ситуації, охоплюючи фінансові показники, виробничі процеси, ринкові умови та організаційну структуру. Аналіз виявив значне погіршення фінансового стану підприємства за 2021-2023 рр.:

- виникнення валового збитку;
- негативні показники рентабельності;
- збільшення собівартості на 15,2%;
- зростання витрат на збут;
- зниження фондівіддачі з 1,02 до 0,63;
- підвищення коефіцієнта зносу до критичної позначки 0,52.

Другим етапом є розробка антикризової стратегії на основі результатів оцінки кризового стану. На цьому етапі визначаються основні напрямки для стабілізації управління підприємством. Ключові підходи включають:

- Фінансова стабілізація, орієнтована на відновлення платоспроможності підприємства через оптимізацію грошових потоків, зниження боргового навантаження, перегляд умов кредитних договорів та залучення додаткових ресурсів. Враховуючи поточні показники ліквідності підприємства (коефіцієнт абсолютної ліквідності - 1,6, коефіцієнт загальної ліквідності - 2,89), що відповідають нормативним значенням, головний акцент має бути зроблений на: оптимізації структури витрат для зниження собівартості; впровадженні системи бюджетування та розробці стратегії управління заборгованістю.

- Реструктуризація підприємства. У зв'язку з критичним станом основних фондів, пропонується розробити план модернізації виробничих потужностей, впровадити систему превентивного технічного обслуговування та оптимізувати виробничі процеси для підвищення фондівіддачі.

- Модернізація виробництва: оновлення парку спеціалізованої техніки, зважаючи на високий коефіцієнт зносу (0,52); впровадження енергоефективних технологій з метою зменшення операційних витрат; оптимізацію використання наявних виробничих потужностей для підвищення фондівіддачі до рівня, що перевищує поточний показник 0,63.

- Оптимізація бізнес-процесів базується на детальному аналізі та вдосконаленні існуючих процесів, автоматизацію окремих функцій та удосконалення управлінських процесів на підприємстві.

Наступним етапом є реалізація антикризової стратегії, що включає комплекс оперативних та стратегічних заходів. Ключовими аспектами цієї стратегії є:

- покращення ефективності діяльності підприємства шляхом раціоналізації виробничих процесів, впровадження сучасних управлінських методів та збільшення потенціалу для технологічних інновацій;
- розширення ринкових можливостей шляхом виходу на нові географічні ринки або освоєння нових товарних категорій;
- інноваційний розвиток, який передбачає впровадження нових технологій, розробку нових продуктів та послуг для підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Заключним етапом є постійний моніторинг та контроль над результатами реалізації антикризового управління за ключовими етапами:

- оцінка досягнутих результатів порівняно з планованими, визначення виявлення відхилень;
- аналіз ефективності вжитих заходів для оцінки успішності стратегії та визначення тих сфер, які потребують коригування;
- коригування стратегії відповідно до результатів моніторингу.

Цей процес сприяє стабільності підприємства та забезпечує його довгострокове зростання, реагуючи на зміни навколишнього середовища.

Отже, представлена схема антикризових заходів підприємства демонструє цілісну та комплексну систему дій, яка охоплює всі аспекти діяльності компанії – від аналізу існуючих проблем до впровадження заходів для розвитку підприємства в умовах кризових ситуацій. Слід особливо підкреслити, що ефективність антикризових заходів залежить від організованості та послідовності виконання кожного етапу стратегії, а також від здатності керівництва оперативно коригувати стратегію з урахуванням постійно змінюваних зовнішніх факторів.

Аналізуючи фінансові показники за 2020-2022 роки та враховуючи впровадження антикризової стратегії, ми можемо прогнозувати зміни на 2023-2025 роки (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Прогноз фінансових показників КП «Зеленбуд» на 2023-2025 роки

Показники	Роки					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1. Чистий дохід від реалізації продукції	44 907	36 644	46 023	48 324	52 190	57 409
2. Собівартість від реалізації продукції	40 808	33 375	47 018	44 667	41 540	38 217
3. Валовий прибуток (збиток)	4 099	3 269	-995	3 657	10 650	19 192
4. Інші операційні доходи	1 121	309	165	180	200	220
5. Адміністративні витрати	4 792	4 341	4 185	3 976	3 777	3 588
6. Витрати на збут	134	174	963	867	780	702
7. Інші операційні витрати	625	476	1 189	1 070	963	867

1. Прогнозується суттєве покращення показника валового прибутку. Очікується, що у 2023 році він збільшиться на 4652 тис. грн, у 2024 році – на 6993 тис. грн, а в 2025 році – на 8542 тис. грн. Прогнозується позитивна динаміка операційного прибутку та поступове відновлення ефективності діяльності підприємства: у 2023 році приріст складає 5091 тис. грн, у 2024 році – 7406 тис. грн, а у 2025 році – 8925 тис. грн.

2. Очікується зростання чистого прибутку: в 2023 році він збільшиться на 5165 тис. грн, у 2024 році – на 7451 тис. грн, а в 2025 році – на 8970 тис.. Прогнозується щорічне зниження адміністративних витрат на 5%, що сприятиме покращенню загальної фінансової стабільності. Планується оптимізація витрат на збут з щорічним зниженням на 10%, що дозволить зменшити витрати і підвищити ефективність збутової діяльності підприємства.

Реалізація антикризової стратегії стане не лише ефективним механізмом для подолання кризової ситуації підприємства, а й основою для сталого розвитку в майбутньому. Ключовим чинником досягнення успіху є послідовне впровадження всіх запланованих заходів, а також регулярний аналіз результатів, що дозволить оперативно коригувати стратегію залежно від змін обставин.

3.3. Оптимізація методичного забезпечення аналізу фінансового стану підприємств в кризових умовах

У контексті ринкових відносин та розширення прав суб'єктів господарювання важливість своєчасного і ґрунтовного аналізу фінансової стабільності організації набуває вирішального значення. В діяльності вітчизняних підприємств виникають ситуації, коли навіть добре функціонуючі компанії стикаються з фінансовими труднощами, що зумовлені недостатньо ефективним розподілом ресурсів. Проведення комплексного аналізу фінансового стану стає необхідністю для забезпечення інформаційної, методологічної та організаційної підтримки прийняття управлінських рішень по фінансуванню різних напрямків діяльності в майбутньому. У сучасних умовах ринкової економіки актуальним є вибір найбільш ефективної методики аналізу фінансового стану і формування єдиного, стабільного підходу до цього процесу.

Для забезпечення виживання підприємство повинно постійно адаптуватися та оновлюватися. На рисунку 3.4 наведено різні варіанти реалізації життєвого циклу підприємства, кожен з яких потребує індивідуального підходу до управління.

Одним із першочергових завдань у рамках заходів фінансової стійкості підприємства є відновлення його платоспроможності, що допоможе уникнути процедур банкрутства. Важливим чинником для забезпечення ефективного господарювання на вітчизняних підприємствах є проведення детального аналізу фінансового стану. Цей аналіз охоплює відбір, оцінку та інтерпретацію фінансових та економічних показників, які впливають на процес прийняття інвестиційних рішень.

До основних шляхів подолання кризової ситуації на підприємстві та алгоритм вирішення цієї проблеми, що представлений на рис. 3.5, орієнтовані на пошук ефективних шляхів для покращення фінансового стану підприємства. Підхід є більш ефективним, оскільки зосереджує увагу на розв'язанні проблеми фінансової кризи, а не на погіршенні ситуації. Хоча, звичайно, важливо розуміти її причини, що призвели до погіршення фінансового становища. Фінансове оздоровлення підприємства можна уявити як сукупність блоків, що повторюються циклічно (рис. 3.5), що дозволяє системно та поетапно вирішувати наявні фінансові проблеми.

Комплексний фінансовий аналіз має виконувати роль важливого інструменту для оцінки фінансового стану підприємства та допомоги в ухваленні управлінських рішень з вибору стратегії його стійкого розвитку. З одного боку, такий аналіз повинен надавати інформацію про поточну ситуацію з фінансами та оцінювати можливості для зростання та використання резервів для забезпечення стійкого розвитку в майбутньому [4].

Комплексний фінансовий аналіз — набір заходів, що охоплюють збір, консолідацію, узагальнення та обробку фінансової інформації для розрахунку економічного потенціалу підприємства. Цей процес також включає подання результатів ідентифікації, спрямованих на виявлення та аналіз проблем в діяльності підприємства, передбачає оцінку як поточного, так і перспективного фінансового стану, виявлення резервів для забезпечення стійкого розвитку [5].

Комплексний фінансовий аналіз є інструментом, що забезпечує всебічну та об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства. Основною метою аналізу є підтримка фінансової стабільності, ліквідності та платоспроможності, забезпечення ефективності діяльності в перспективі. Такий аналіз дозволяє

виявити потенціал підприємства, обґрунтувати стратегічні рішення, сприяти фінансовому плануванню, розробці інвестиційних проектів і ухваленню рішень щодо фінансування, надання кредитів, а також визначення їх умов і обсягів. Комплексний фінансовий аналіз застосовується власниками підприємств для обґрунтування стратегічних рішень, а менеджерами – для забезпечення оперативного фінансового планування. Цей аналіз виконує важливі функції, включаючи залучення ресурсів, пошук високорентабельних проектів, оцінку доцільності інвестування, перевірку надійності партнерів та сприяння його фінансовому оздоровленню [8].

Мета комплексної оцінки фінансового стану підприємства – аналіз як поточного, так і перспективного фінансового стану. Вона є ключовим інструментом для вибору стратегії розвитку організації та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Об'єктами такої оцінки є економічні процеси та результативність діяльності організації. Комплексна оцінка фінансового стану об'єктивно визначає формування та використання ресурсів, а також джерела їх фінансування (табл. 3.2).

Ця багатофакторна модель надає комплексну оцінку фінансового стану, що спрощує процес розрахунків та наочно продемонструвати поточну ситуацію на підприємстві. Залежно від величини інтегрального показника фінансового стану підприємство відноситься до певної групи ризику: мінімального ($I \geq 0,9$), помірного ($0,8 \leq I < 0,9$), середнього ($0,7 \leq I < 0,8$), граничного ($0,6 \leq I < 0,7$) чи недопустимого ($I < 0,6$). Оскільки нормативні значення шести коефіцієнтів, на основі яких розраховується інтегральний показник, значно різняться (від $x_1 = 0,25$ до $x_3 = 2$), їх безпосереднє порівняння є некоректним. Тому для цього використовуються індекси, значення яких коливаються від 0 до 1. Індекси можна порівнювати, що дозволяє точно визначити інтегральний показник.

Безумовно, ця модель значно спрощує процес розрахунків, але оцінка фінансового стану не обмежується тільки використанням цієї методики. Важливо доповнювати її аналізом інших індикаторами, такими як ефективність управління активами, структури капіталу, ліквідності, рентабельності, а також враховувати вплив зовнішніх чинників (ринкових, політичних) на фінансові результати. Тільки комплексний підхід дозволить отримати об'єктивну

інформацію про фінансовий стан підприємства та на основі цього приймати рішення.

Існують й інші методи комплексної оцінки фінансового стану підприємства з подальшим порівнянням отриманого інтегрального показника з пороговими значеннями, встановленими на основі аналізу підприємств із різними рівнями фінансової стабільності. Хоча такі методики враховують важливі фінансові аспекти, вони не завжди включають інші ключові показники, такі як ліквідність балансу, фінансування. Відсутність системного підходу при виборі фінансових показників і обмежений їх склад можуть призвести до неповної та менш точної оцінки фінансового стану підприємства. Для більш глибокої та всебічної діагностики оцінки фінансового стану доцільно застосовувати матричні методи, які дозволяють звести до єдиного комплексу показники та аналізувати їх взаємозв'язки [11].

У запропонованій методиці матричного аналізу кожен елемент матриці є одиничним показником фінансового стану підприємства, що відображає окремі складові діяльності підприємства і має специфічне фінансове значення. Ключова мета цієї методики — врахувати основні аспекти фінансового стану: дохідність, здатність до самофінансування та ризик банкрутства. Врахування цих показників визнає потенційні ризики та можливості для їх запобігання або мінімізації. В табл. 3.3 наведено відповідні показники, які входять до кожного з аспектів і допомагають у формуванні цілісного аналізу фінансового стану підприємства.

Побудова матриці станів фінансової рівноваги підприємства базується на чітких взаємозв'язках між кількома ключовими показниками, кожен з яких відображає важливі аспекти фінансової діяльності:

Чистий грошовий потік (ЧГП) — є важливим індикатором ліквідності підприємства. Відсутність позитивного чистого грошового потоку свідчить про можливі проблеми у сфері ліквідності.

Чистий прибуток (ЧП+) або збиток (ЧП-) — цей показник охоплює всі напрями діяльності підприємства і відображає його результативність за певний період.

Власний оборотний капітал (ВОК) — це один з основних елементів, оскільки він визначає, наскільки підприємство здатне покрити свої зобов'язання без залучення зовнішніх коштів.

Поточна фінансова потреба (ПФП) — цей показник оцінює надлишок або дефіцит коштів для фінансування операційного циклу. Позитивне значення показує наявність надлишку коштів для операційної діяльності, а негативне — свідчить про дефіцит, що може потребувати зовнішнього фінансування або оптимізації внутрішніх ресурсів.

Встановлені співвідношення між ключовими показниками фінансового стану підприємства дозволяють не тільки оцінити наявність власних ліквідних коштів, а й визначити їх достатність для забезпечення безперебійної діяльності. Що дозволяє підприємству зрозуміти, чи є у нього достатні фінансові ресурси для виконання наявних зобов'язань і підтримки операційної діяльності без необхідності залучення додаткових зовнішніх коштів.

Аналіз наявних моделей для оцінки фінансового стану показує, що більшість з них орієнтована переважно на кількісні показники, не враховуючи якісні показники підприємства. Такі підходи здебільшого зосереджуються на фінансових параметрах, таких як рентабельність, ліквідність та платоспроможність. Сучасні інструменти для формалізації систем оцінки фінансового стану підприємства активно включають методи штучного інтелекту. Зокрема, нечіткі множини, нейронні мережі та генетичні алгоритми набули широкого застосування у фінансовому аналізі завдяки своїм здатностям обробляти великий обсяг інформації, враховувати складні зв'язки різних показників та приймати рішення в умовах невизначеності [12].

Застосування теорії нечітких множин для оцінки фінансового стану дозволяє значно спростити процес оцінки, оскільки відпадає необхідність враховувати всі можливі комбінації оцінювальних показників. Нечіткі множини надають можливість обробляти дані з різними рівнями точності та неповноти, що є корисним у ситуаціях, коли інформація не є абсолютно точною або чіткою. Система прийняття рішень на основі нейронних мереж є потужним інструментом для оцінки фінансового стану підприємства. Нейронні мережі, на відміну від традиційних методів, здатні вирішувати задачі, що вимагають

складних адаптивних процесів, таких як розпізнавання та формування образів, а також аналіз великих обсягів даних.

Теорія генетичних алгоритмів є ефективним інструментом для вирішення складних задач у фінансовому аналізі, таких як прогнозування, класифікація та пошук оптимальних рішень. Однією з основних особливостей фінансового аналізу є обробка великих обсягів даних, що часто ускладнює процес пошуку найкращих варіантів розв'язків традиційними методами. Генетичні алгоритми здатні працювати з великими масивами даних і генерувати рішення на основі еволюційних принципів, дозволяють значно скоротити час, необхідний для пошуку оптимальних рішень. Застосування цієї теорії в процесах фінансового аналізу дозволяє значно поліпшити точність прогнозів та визначити найбільш вигідні шляхи для розвитку підприємства в умовах невизначеності та змінюваного фінансового середовища.